

Nogle Randgloser til „Sønderjyllands Historie“, Bd. IV. Af Gudmund Schütte.

Af det statelige danske Monumentalværk er der udkommet et nyt Bind, omfattende Tiden fra 1805 til 1864, og forfattet af Professor Knud Fabricius. Læseren glæder sig over Fremstillingens fornemme, lidenskabsløse Tone, der lader ham se Konflikterne voxe frem lidt efter lidt, gennem smaa, umærkelige Forskydninger og Forviklinger. Personlig glæder det mig at se, at Forf. bruger den ægte Navneform Nörborg og ikke den af Indbyggerne gennemtvungne Vrangform Nordborg.*) En lille Anke maa jeg her have Lov til at fremføre: Mellem S. 10 og 11 findes 4 instruktive Kort af Axel Steenberg over Landboklassernes Fordeling, men det i Nr. 1 brugte Udtryk »Stavenejere« savnes i Bogens Text, saa det overlades til Læseren selv at slutte sig til, om dermed menes det samme som »Selvejere«.

Iøvrigt er det ikke min Mening at forsøge en Anmeldelse; det maa Faghistorikere paatage sig. Men jeg har gennem aarelang Syslen med Stoffet gjort forskellige Iagttagelser, hvormed Fabricius' Fremstilling kan udfyldes. Det er jo umuligt for en enkelt Forfatter at faa alting med, saa denne Udfyldingsartikel skal ikke opfattes som en Anke. Den skrives kun i Fuldstændighedens Interesse.

S. 37 refereres til Udgangspunkt den kielske Historiker J. H. Eckardts Skildring af Sindelagstilstanden i Slutningen af 18. Aarhundrede: »Man følte sig, efter at Gottorp var forenet med Danmark, meget mere som Kieler, Flensborger og Slesviger . . . end som Dansker, og dog følte man sig endnu

---

*) Dog gennemføres det ikke konsekvent.

mere som dansk Undersaat end som Slesvig-Holstener. Tyskland var et saa vagt Begreb .... Derfor kunde Følgen blive, at Hengivenheden til Danmark var stadigt voksende; man følte sig sikret ved en regelmæssig Forvaltning og tog snart virksom Del i det danske Lands Skæbnetilskikkelser«.

Dette Citat er vistnok tilstrækkeligt paa nærværende Sted. Men, naar Værket kommer til Bind III, maa jeg indestændig henstille, at der gives udførligere Citater af Eckardts Udtalelser i Skriftet »Alt-Kiel in Wort und Bild« (1899). Denne Bog er alt for lidt kendt i Danmark. Den er værdifuld for os derved, at den er fuldstændig fri for den kendte forvrængende slesvig-holstenske Tendens, der gaar ud paa at fremstille Danskerne som arge Undertrykkere siden Arilds Tid. Jeg skal her give nogle karakteristiske Prøver.

Om Slutningen af det gottorpske Styre, da Hertug Carl Peter Ulrich som russisk Storfyrste opholdt sig langt borte og morede sig i St. Petersborg, hedder det: »Hertug Carl Peter Ulrichs Regering var vel den sørgeligste for det haardtprøvede Land.« »En Afhandling af Overbibliotekar Dr. Wetzel (om den gottorpske Statsmand Saldern) skildrer fortræffelig Landets Usikkerhed under det Gehejme Concil«. »I 1761—62 herskede i Kiel en slem Misstemning mellem Medlemmerne af det Geh. Regerings-Concil og samtlige Indbyggere. Ingen dannet Privatmand turde i sit Hus eller ved sit Bord tale et Ord med sine Gæster, som ikke Tjenestefolkene strax maatte gøre Anmeldelse om, og hvorover Værten næste Dag kom i Forhør eller endog i Arrest«. Man fortalte, at højtstaaende Embedsmænd plejede at have en opsadlet Hest staaende i Stalden for til enhver Tid at kunne redde sig ved hastig Flugt.

»Saaledes endte Gottorpernes Herredømme i Slesvig-Holsten. Det var en stor Lykke for Landet, at Landsdelingerne nu ophørte. Mangeherredømmet havde ikke alene været en stedsevarende Kilde til indre Kiv og Borgerkrig, men var ogsaa blevet en stedse mere trykkende Byrde, da den gamle patriar-

kalske Enkelhed var forsvunden hos Fyrster og Adel, og da et omfangsrigt, kostbart Bureaukrati havde vanskeliggjort Forvaltningen og tynget Landet ualmindelig stærkt.«

Det umiddelbart følgende Kapitel hedder:

»Under dansk Herredømme. Alskens Ændringer og almennyttige Foretagender«.

Det indledes saaledes: »Lykkeligere end i den hertugelige Andel var Regeringen bleven ført i den kongelige. Meget heldbringende var der blevet foretaget. Nedlægningen af Domænerne førte til Grundejendommens Fordeling til Selvejere eller Arvefæstere og hævede Landets Velfærd stærkt. Ogsaa Aarhundredets reformatoriske Tendenser fandt her Indgang, først under Frederik V og Bernstorff, derpaa under Kristian VII og Struensee.... Saaledes sluttede Aarhundredet lykkeligt for By og Land; under dansk Herredømme fandtes der i høj Grad en Interesse for Hævning af Industrien, af Landbruget, for Fremme af aandelig Dannelse i enhver Retning: Hertugdømmerne glædede sig ved en lykkelig Fredstid«.

Med andre Ord: Først, da Holsten blev af med sin »nationale« Hertug og kom under dansk Styre, oprandt dets lykkelige Tid. Det har vi her en indsigtfuld Tyskers Ord for.

S. 62 omtaler Prof. Fabricius F r e d e r i k V I 's Sprogforordning til Værn for Danskheden 1810 og denne Reforms kranke Skæbne. Han gaar her imod A l l e n, der i sin Sproghistorie har hævdet, at det slesv.-holst. Kancelli med sin Paategning »Wegzulegen« saboterede Kongens Planer: »Det slog ikke blot Sagen ihjel, men det begrov ogsaa hemmeligt den Dræbte«. Ifølge Fabricius har Allen Uret heri; det var Krigen og den udenrigspolitiske Katastrophe, der fik Kongen til at tabe Modet og lade Sagen gaa i Glemme.

Naar Prof. Fabricius udtaler sig, som han gør, har han vel sine gode Grunde derfor. Imidlertid maa det ikke glemmes, at Allen, »Det danske Sprogs Historie i Sdj.«, II, 106, anfører et Vidnesbyrd, der ialfald tilsyneladende taler stærkt for

Sabotage: »»Kinder, nun sollen wir Deutsch sprechen«. Med disse Ord traadte Skolemester Adolphsen omtrent ved Paaske-tid 1811 ind i Skolen i Dollerup, Grumtofte Sogn i Angel. Kort forud, den 13. Marts 1811, var Sprogskriptet gennem Provst Jacobsen blevet meddelt Sognet. Adolphsen havde aldrig før talt Tydsk og kunde det yderst maadeligt«. Det her anførte stammer fra Vidner, der selv har været underkastede Adolphsens Tugt. — — Det seer altsaa faktisk ud, som om det kongelige Paabud om at pleje Dansken har medført en lokal slesvigsk Kontraordre om at udrydde den. Naturligvis kan Allen have draget for vidtgaaende Slutninger af et enkelt Tilfælde, men det havde i saa Fald været ønskeligt, at det var blevet nøjere paavist.

Med Hensyn til Fremvæksten af det slesvigholstenske Røre gør jeg opmærksom paa, at jeg i »Ledetraad ved folkelig Universitetsundervisning« Nr. 13, 1933 («Slesvig-Holsteinismens Springflod og Fald»), har paapeget en tydelig Klimax i fem Faser: 1. Dahlmanns Rejsning af Kravet om Fællesforfatning under Løsenet »Up ewig ungedeelt«, men i loyale Former, 1815; 2. Opdukningen af det første rigstyske Brandskrift, E. M. Arndts »Zum neuen Jahre 1816«, hvori Ordene: »Vi haaber, at de smaa Øer, der paa Verdenskortet knap øjnes, fremtidig vil opgive det Overmod at ville styre de herlige tyske Landskaber, som har bragt det nuværende Dynasti paa Tronen, næsten som erobrede Provinser og uden enhver Forfatning«; et lignende Brandskrift udgives strax derefter af Rigstyskeren Chr. Rühls, »Das Verhältnis Holsteins und Schlesiens zu Deutschland und Dänemark«, 1819; 3. Uwe J. Lornsens Startning af den udprægede Separatisme med Forfatningsskiftet 1830; 4. Fremkomsten af den augustenburgske Tronkræver, 1837; 5. Fremkomsten af Nationalsangen »Schleswig-Holstein meerumschlungen«, 1844.

Dahlmanns oprigtige Loyalitet oplyses karakteristisk ved en akademisk Tale, han holdt i Kiel 1820, dengang det tyske Forbund havde indskrænket Lærefriheden som Følge af

Mordet paa Kotzebue 1819 (Allen, I, 411). »Det kongelige Budskab har lettet vor Uro noget paa den sorgfulde Dag, da vi Holstenere mistede Friheden til at skrive«. »Maa vi ikke taknemmelig erkende, at vi rammes af de nye Ulykker saa meget lettere end de andre, saa at vi, og ikke med Urette, synes misundelsesværdige? Vor Konge stoler paa sit Folk; det er det, hvoraf vi vil være stolte«. »Hvis derfor nogen vil hviske en Fabel om hjemlige Sammensværgelser hos os, saa lad ham gaa bort, straffet ikke med vor Vrede, ikke engang med vor Foragt, men blot med at udlees af Menigmand«.

Man veed ikke, om man skal le eller græde over den gode Dahlmanns Naivitet. Da han talte saaledes, var det en tre-fire Aar siden, at de Herrer Arndt og Rühs havde udslynget deres Brandskrifter mod Danmark, og Uwe Jens Lornsen var allerede gaaet i Gang med at samle Impulserne til sin Separatisme.

M. H. til Lornsen meddeler Prof. Fabricius S. 153 meget rigtigt, at han i Jena hørte til Docent Karl Follens radikale Studenterklub »de sorte« (Treitschke kalder den »die Unbedingten«), og endvidere, at han var med som Delegeret ved den Wartburgfest 1819, der vakte saa meget politisk Opstyr. Jeg troer dog, der kan være Aarsag til at dvæle noget nøjere ved forskellige Stadier i hans Udvikling, netop fordi der hersker delte Meninger om, hvad han egentlig førte i sit Skjold.

Tager vi Deltagelsen i Karl Follens Studenteragitation som Udgangspunkt, er det jo en Strømpil, der kunde synes at pege i en afgjort Retning. Hr. Follens Klub var unægtelig saa radikal, at det forslog noget. Naar det gjaldt Frihedens hellige Sag, var intet Middel utilladeligt, — selv Snigmord turde man gribe til. Og fra Klubben udgik i Aaret 1819 ogsaa de to Attentater, der skræmte Tyskland op og fremkaldte den haardhændede Reaktion; det ene kostede, som man veed, Forfatteren Kotzebue Livet. Saa radikal i sin Praxis var Lornsen unægtelig ikke; men ved et Sold, hvor bl. a. Hertugen af Meiningen var til Stede, udbragte han ialfald et »Pereat!« paa Tysk-

lands 33 Forbundsyrster. Til disse af Bandstraalen ramte Potentater hørte jo ogsaa Danskerkongen Frederik VI, Lornsens egen Landsherre, i hvis Embedsstab han senere søgte Tjeneste. Og dermed kunde det synes at stemme, naar Lornsen fra Frederiksort skriver (»Briefe an Hegewisch« S. 21): »Danskerne maa hides paa Kongen. Kongen maa fremstilles som Ordbryder«.

Endvidere kan anføres, at Dr. H. Rohweder i Artiklen »Uwe Jens Lornsens... Bedeutung für den Sieg der westgermanischen Idee« (»Schleswiger Nachrichten« 27. April 1937) taler om det af Lornsen »forhadte« Danmark og lader ham tildele Preussen den Opgave at føre den »vestgermanske« Enhed til Sejr.*)

Imidlertid har Friseren M. Lorenzen et helt andet Syn paa Lornsens Stilling, se »Südschleswigsche Flugschriften« Nr. 19, S. 11 ff. Han seer i Lornsen »der letzte und der realistisch konsequenteste dänische Ganz-Staats-Politiker, er wollte Holstein und Schleswig für die dänische Monarchie bewahren und sah ja auch insofern richtig, als er sich sagte, dass das nur möglich sein könnte, wenn die Herzogtümer administrativ vollkommen freigestellt würden mit eigener Verwaltung und nur in Personalunion mit Dänemark verbunden«. Lornsen stod, siger Lorenzen, skarpt mod det slesv. holstenske Ridderskab og blev skarpt forfulgt af det. I Modsætning til denne Forfølgelse, og vel saa at sige i Lornsens Aand skrev dengang »Husumer Wochenblatt«: »Mein Dänemark, — Dein rechtes Glück hast Du im sechsten Frederik!« Og tilsvarende Ytringer af Lorenzen findes faktisk i Brevvexlingen med Hegewisch. Han indrømmer saaledes, at medens Frihedskravet i flere tyske Stater skyldes meget enevældigt Styre eller Adelsens Tryk, er noget saadant ikke Tilfældet i Hertugdømmerne. I et Brev fra Rio de Janeiro 1843 hedder det, »at vi udelukkende skylder

---

*) Jeg skal ikke her opholde mig ved, at det »vestgermanske« Løsen, der paadattes Lornsen, er ren Fantasi. Se min Artikel i »Der Schleswiger« 25. Juni.

Retsindigheden hos Kongen og hos det liberale Parti i Regeringens Skød, at det Røre, vi har rejst, har ført til noget.

I Modsætning til det Syn paa Preussens Opgave, som Dr. Rohweder mener at have fundet hos Lornsen, kan ogsaa anføres følgende Ytringer af et Brev fra Kiel, 16. 12. 1832: »Preussen ist der Gegenstand brennendsten Hasses aller Deutschen ausserhalb Preussens geworden und mit vollem Recht. Ist je ein Hass unter der Sonne gerechtfertigt gewesen, so ist es der, den alle deutschen Männer gegen die Preussische Regierung zu hegen Ursache haben. Das Verschulden der Preussischen Regierung ist aber so unermesslich gross, dass es fast ein Gegenstand des Schmerzes sein kann«.

Det seer efter det anførte ud til, at Lornsen har været noget uligevægtig og i sine Stemningers Skiften stundom har kastet sig fra een Yderlighed ud i en anden. Dette skal jeg imidlertid ikke nærmere søge at udrede. Jeg vil blot gøre opmærksom paa, at her ligger et Problem, der har ikke ringe Vigtighed for den historiske Forstaaelse af Sønderjyllands Udvikling.

Ved Skildringen af Striden om Retssproget i Nordslesvig citeres S. 260 Takadressen til Kongen for Sprogskriptet 1840; desuden omtales Ditmarskerpræsten Claus Harms Støtte for den danske Sag og Takkedigtet af Hans Nissen fra Hammelev, — det som Herredsfoged Kier ikke vilde tillade at ophænge i Tørning Tinghus. Jeg synes, det har sin Interesse at citere alle disse tre Udtalelser Side om Side, med Tilføjelse af et Citat fra en af Nis Lorenzens Taler.

Claus Harms: »Saaledes har man handlet, brugt tysk Lovsprog og Retssprog for og med Danskerne i Aarhundreder, og det vil man endnu sige højt! Saaledes har man handlet, Religionen og Retten, sammenføjede af Gud, har Mennesket egenmægtigt adskilt; den gode Daad og Udaaden har man kaldt anderledes, end de hedder i Guds Ord! saaledes har man handlet, den stakkels ulykkelige for Rettens Aasyn, skyldig

eller uskyldig, har man ikke ladet vide, hvorom det drejede sig, om han skulde lægge Hovedet paa Blokken eller et Par Aar dreje Hjulet i Spindehuset; og han kunde ej heller i sit eget Sprog fornemme den milde Dom, det søde Ord Naade! Det skal gælde som Kultur, der hviler paa videnskabelig Dannelse, som Resultat af blodige, gennem Aarhundreder førte Kampe? Virkelig, saa siger man«.

Nis Lorenzen: »Han har selv engang hørt, at Advocaterne for det Meste anførte Alt, de give til Protocol, paa Latin, saa at han ikke har forstaaet et Ord, og at de gjorde alle deres Andragender paa Tydsk, blandet med Latin. Dette er saa modbydeligt for Landfolkene,*) at de sjældent bivaanedes ansatte »Dinggerichte«, men sædvanligvis give Buddet 4 Skilling, for at han i deres Sted bestiller nogle Daglønnere, der ikke forstaae et eneste Ord af Forhandlingen, saa at det kan anses som en Comoedie, og det er aldeles ligegyldigt, enten de ere der eller ej«.

Takadresse fra 2594 Nordslesvigere: »Kong Christian den Ottende! Mange Kongelige Befalinger ere udgaaede til os, og ikke sjelden hørte vi dem med Glæde. Men ingen have vi modtaget, der har virket saa dybt paa os som denne. Saa længe vi tvivlede, om vort Ønske vilde blive opfyldt, vidste vi neppe selv, hvor dyrebart det var os! men nu, da vi ere i Vished, føle vi det til fulde .. Et klart Lys skal der opgaae over vore borgerlige Forhold, saa at vi kunne forstaae enhver Befaling, enhver Forhandling og enhver Dom .... vort danske Sprog blev overseet og foragtet af vor Øvrighed; der var kun en Tjenesteqvinde, der kunde forrette Husets Gjerning, men maatte drage sig bort, naar nogen Fornemmere lod sig se«. (Mærk her paa Prosa det fulde Grundmotiv til Alsingeren Pastor Karstensens digteriske Udtryk: »Længe nok har hun, tyske Frøken, blæret sig paa mit Højsæde, jeg gnavet Ben«).

*) Fremhævet af G. S—e.

Hans Nissens Takketavle i Tørning Tinghus:

I Lov og Rettens Sale
Han løste bunden Tale.
Nu skal alene klinge
Vort Modersmaal paa Tinge.

Et interessant Bidrag til vor Kundskab om Tildragelserne umiddelbart før Oprørets Udbrud er et Brev fra Godsejer Steindorff, som Gaardejer Detlef Lassen i Struxtrup modtog, og som meddeles af Sønnen Henrik Lassen i Bogen »Seit Menschengedenken« S. 33. Jeg giver det her i Oversættelse:

Grumbye, den 12. Marts 1848.

Hr. Lassen, Struxdorf.

»Jeg tillader mig at sende Dem medfølgende Petition. Selv om det politiske Sindelag i Sognene i Struxdorf og Thumbye i Almindelighed er mig ukendt, saa venter jeg dog, at De nu slutter Dem til Flertallets Stemning i Schleswig-Holstein, og jeg beder Dem derfor om ved Deres Indflydelse at virke hen til, at denne Petition cirkulerer i nævnte Sogne og underskrives af dem, der har samme Mening og Ønsker.

Det er paa Tide, at al Lunkenhed og Flovhed viger for et kraftigere Sprog, at vi ufordulgt kræver det, som vi har moralsk Ret til at opnaa og eje. Thi det er uforligeligt med den frie Mands Værdighed stødse at se, hvordan hans Anliggender udefra drøftes og kritiseres, forkrøbles, fordrejes og trykkes, uden at han eftertrykkelig og energisk tør svare derpaa med lige Vaaben.

Det passer lige saa lidt med de nuværende Tidsomstændigheder, at vi, der er fuldkommen overtydede om vor gode Ret, ikke tør raadslaa og drøfte derom ved offentlige uforstyrrede Sammenkomster.

Hvem der i Barmen bærer sand Kærlighed til sit Fædreland, til sin Nationalitet og gode Ret, med andre Ord til sin Frihed som Menneske og Statsborger, han træde i denne Tid, der ved Reskriptet af 28. Jan. d. A. har ført os til et vigtigt

Vendepunkt i vor Historie, aabent og frit op og lade sig ikke ved smaalige Skræmmebilleder holde i Angst og Frygt.

Det er en dobbelt paatrængende Pligt for alle hine at bidrage til at udbrede en eneste Opfattelse til endrægtig Fastholden ved vor Ret og til Forsvar af vor Sag efter Evne med lovlige Midler.

Lad de af Fordomme plagede og af Indifferentisme lænkebundne gaa deres Veje, til de overtydes om noget andet, -- vi følger rolig og sindig vor Vej, hvis Maal er Retten.

Vedlagt sender jeg Dem to smaa Flyveskrifter, som De gerne maa have, desuden et Skrift, Farerne ved den danske Helstatskonstitution, som jeg beder om at faa tilbage, naar De har læst det.

Den omtalte Petition bedes De tilbagesende mig senest Fredag, underskreven eller ikke underskreven, da den paa Lørdag maa afgaa til det angivne Sted.

Hengivenst

Steindorff.

Ved Skildringen af den slesvig-holstenske Rejsnings Udbrud i Rendsborg 18. Marts omtaler Prof. Fabricius Krügers paa Dansk fremførte Protest paa Nordslesvigs Vegne og hans til Kjøbenhavn afsendte Referat af Udtalelserne, f. Ex. Olshausens Ord, at Danskerne var »et dovent, dvask og usammenhængende Folk«. Der er imidlertid en anden af de refererede Udtalelser, der har lige saa meget Krav paa at fremhæves; desværre har Krüger ikke opfattet den talendes Navn. Vedkommende sagde:

»Slesvigs Indlemmelse i Tyskland bør ikke længer opsættes. Slesvig er rede dertil, dets Folk fordrer dette; thi dets Sprog er tysk, tyske er dets Sæder og Skikke; tysk er det fra Kongeaaen og til Ejderen. Jeg har selv overtydet mig om Sandheden af dette, idet jeg har gennemrejst Landet; der findes i Nordslesvig kun nogle faa danske Propagandister«.

Det var med denne dundrende Usandhed, at Oprøret indlededes. Jfr. Allen, II, 479.

Iøvrigt har Hr. Arkivar Holst Jørgensen i »Flensb. Avis« hævdet, at Krügers danske Tale i Rendsborg fortjener at stilles ved Siden af Peter Hiort Lorenzens do. do. i Slesvig Stændersal 1842. Jeg har nærmere udført dette Synspunkt smst. 31. Marts. Hvor stærkt og smukt Indtryk Krüger gjorde, fremgaar af Referatet i et Modstanderblad. »Hamburger Nachrichten« skriver: »Denne Mands Resolvertthed lader vi vederfares al Retfærdighed, eftersom han ene vovede sig ind i den ham fjendtlige Forsamling for som Dansk at protestere mod de tyske Resolutioner. At hans Ytringer virkelig indeholdt en saadan Protest, tør vi kun formode, da han talte i et for os fremmed og uforstaaeligt Sprog«.

Medens den hæderlige Referent blev slaaet af Aanden i den danske Tale, opnaaede Krüger at sætte de fanatiske Elementer i et lignende Raseri som det, P. Hj. Lorenzen for 6 Aar siden havde fremkaldt. Det var dog kun en lille Ingrediens i den almindelige Hurlumhej; derfor blev Krügers danske Tale ikke saa epokegørende som Forgængerens.

Men derimod er Krügers Optræden, hvad man ikke har tænkt paa, bleven epokegørende paa en anden Maade. Ved sin natlige Ilkørsel hjem, 33 Mil i ét Stræk, bragte han Rygtet om Rendsborg-Tumulden nordpaa med næsten telegrafisk Hast. Og eengang sat i Fart, rullede det videre nordpaa med fantastisk Lynhast og med fantastiske Overdrivelser. Slaverne var brudt løs fra Rendsborg Tugthus, hed det; de væltede nu nordpaa, skændende og brændende. Netop, fordi det er muligt aktmæssigt at fastslaa det første Stadium i Rygtets Opstaaen, — dets hastige Transport nordpaa gennem Krügers Ilkørsel —, giver Tildragelsen os et interessant Holdpunkt ved den folkloristiske Undersøgelse af Fantasirygters Opkomst og Spredning.

Ved Skildringen af Omvæltningen den 24. Marts, S. 247—49, nævnes Proklamationens Fabel om »den ufri Hertug« og Bessers Tilstaaelse (hos Sach, »Geschichte der Stadt Schles-

wig«, S. 310), at »havde vi ikke opretholdt Legitimiteten, vilde vi efter tre Dages Forløb have været i Landflygtighed i Hamborg«. M. a. O.: Tilstaaelsen af et ganske ligefremt Bondefanger-Kneb! — Jeg synes blot, at to Linjer til Rendsborgs Overrumpling er en lovlig knap Affærdigelse. Det er dog et ganske ejendommeligt og ænseværdigt Træk, at da Prinsen af Nør fortalte Garnisonen om »den ufri Hertug«, var han iført dansk Generals-Uniform. For at det kunde glide bedre og harmonere med Forestillingen om legitimt Forsvar for den »ufri« Landsfyrstes truede Rettigheder!

Saaledes seer vi, hvordan Jesuitismen stadig skyder kraftige Skud.

I Prof. Fabricius' Fremstilling støder vi atter paa Exemp-ler paa, hvordan Slesvig-Holstenerne, naar det kneb for dem, tilbød en Deling af Sønderjylland omtrent svarende til den nuværende. Med Smerte, ja med Ruelse, maa vi tænke paa, hvor lidt historisk Realitetssans vort Folk ejede, naar det saa blankt afviste en slig Ordning, der vel dengang vilde have kunnet sikre Grænsefreden langt bedre end i 1920.

Dog, bagklog kan man jo altid være; det er vanskeligere at være forudklog.

Og vi seer jo ogsaa, at ligesaa snart Slesvig-Holsteinismens politiske Aktier igen stiger, kommer ogsaa den annexionistiske Hestefod atter frem. Jfr. den af Krüger citerede Udtalelse i Rendsborg 18. Marts 1848.

S. 350 glædes jeg ved at se, at Prof. Fabricius har noteret Angelboen Rasmus Berends komiske Faneed fra 1848: »Jeg lover som brav Angel-Sachser, at jeg vil forsvare mit Fædreland«. Saavidt jeg veed, er den tidligst fremdragen af mig (f. Ex. i mit Folkeuniversitetsforedrag »Slesvig-Holsteinismens Springflod og Fald«, Ledetraad S. 2 (1933)). Den er vistnok det første Exempel paa, hvordan uforstaaede videnskabelige Programnavne og Annexionistfraser af uvidende Lægfolk indblandes i Striden og gøres til politiske Slagord. Den latterlige Forestilling om moderne »Angelsaxer« i Søn-

derjylland er en Forløber for moderne Dilettanters ligesaa fritsvævende Fabel om en »Vestgermansk Nationalitet« i det gamle Jylland.

Naturligvis omtaler Prof. Fabricius Chr. Paulsens og Grundtvigs kraftige Indlæg mod Annexionslæren. Jeg savner blot en Omtale af Worsaaes vigtige Stridsskrift »Wider Jacob Grimms neues politisches Staatsrecht«; det forbigaaes ogsaa f. Ex. i Fr. v. Jessens »Haandbog i det nordsl. Spørgsmaals Historie«, i Th. Thomsens Artikel i »Biogr. Haandleksikon«, og hos Salmonsens.

Vedr. det videnskabelige og pseudovidenskabelige Felttog mod Danskheden maa jeg her tilslut forlade Prof. Fabricius' Bind og vende mig til Bd. V, hovedsagelig Hans Lunds Afsnit. Det er her, mere end hos Prof. Fabricius, at Annexionslæren burde have været omtalt, men den ignoreres fuldstændig. Dette maa kaldes en væsentlig Fejl.

Lad mig kortelig fastslaa nogle Hovedfaser i Angrebet paa Danskheden.

Den store grundlæggende Sprogmand Jacob Grimm var allerede siden de første Aartier af det 19. Aarhundrede ivrig paafærde med sine romantiske Annexionstanker; se derom »Briefwechselung der Brüder Grimm mit nordischen Gelehrten«, udg. af E. Schmidt, samt mit Referat i Tidsskriftet »Norden«, 1905, S. 104 ff. 1848 forfægtede han de samme Tanker i sin »Geschichte der deutschen Sprache«, der øvede en mægtig Indflydelse Jfr. følgende Udtalelser af ham i Brev til Rafn 1840: »Hvad var da saa frygteligt i den Tanke, at hele Halvøen (Jylland) atter i Fremtiden maatte slutte sig nærmere til Tyskland end til de skandinaviske Øer? Tænk paa Norge, hvis Udskillelse egentlig afkræftede Danmark, — har det ikke derved yndet i Frihed og Magt? Ogsaa den noget fordummede, og, som Holberg lærer os, paa Sjælland noget ringeagtede Jyde vilde maaske udfolde sig mere levende, hvis han engang blev bragt i en anden Retning. For de Danske (saa forvovent det end er at udtale sig overfor et

følelsesfuldt og oplyst Folk) seer jeg kun Frelsen i Generhvervelsen af Skaane eller i en nøjere Tilslutning til Sverige«. 15. Dec. 1848 hedder det videre til Rafn: »Oprindeligt var Halvøen halvt tysk eller germansk, og Jydernes Forfædre var af et Blod med Saxerne og Kimbrerne. I Tidens Løb, jeg veed ikke hvornaar, brød de Danske ind, underkuede Jyderne og trængte frem overfor Saxerne imod Ejderen. I det slesvigske, imellem hinanden og næppe adskillelige, sidder Danske, Friser, Angler, Saxer. Lader det sig endnu omtrentlig skille i Rummet, saa lad det ske; men skrigende Uret vilde det dog ikke være, at 50,000 eller 100,000 nu slet Dansk talende Folk kom under Tyskland, efter at Holsten og Slesvig i Aarhundreder har staaet under Danekongerne. Paa de store og smaa Øer skal Skandinavien herske og blomstre. Sluttes det sig broderligt til Tyskland, og inddrager vi Nederlandene, maaske ogsaa senere de russiske Østersøprovinser i Forbundet, da vil vi trodse Slaver og Romaner«.

Naar man læser dette Væv om Annexion af Østersøprovinserne og Jylland, og om Danmarks Skadesløsholdelse ved Erobring af Skaane (!), maa man tage sig til Hovedet og spørge sig selv, om Forfatteren virkelig er ved sine fulde Fem. Ja, som fornuftig og toneangivende gjaldt han; han var Medlem af den grundlovgivende tyske Rigsdag i Frankfurt, og han stod som den store »Oldmester« i tysk Sprogforskning og Kulturforskning; derfor kan det ikke undre os, at hans nationalpolitiske Galimatias gik i det tyske Folk som sød Mælk. I Rasmus Berends »angelsaxiske« Faneed har vi dets folkelige Vildskud.

Efter Preussens Erobring af Sønderjylland i 1864 fulgte en længere forholdsvis fredelig Periode; man havde ikke mere Brug for Annexionslæren. Men sidst i 19. Aarhundrede lever den op igen. Det er næppe tilfældigt, at det er omtrent samtidig med Danskhedens Udjagning af Nordslesvigs Skoler 1888 og Køllerstormens Rasen fra 1898 af. 1892 udgiver Prof. Gerland sin »Atlas der Völkerkunde«, hvis Sprogkort fremstiller hele Sønderjylland som tysktalende. 1896—1906 udgiver Titu-

lærprofessor A. S a c h sit tykke statsstøttede Værk »Das Herzogtum Schleswig«, hvori han systematisk sætter Gaaseøjne om Ordet »dansk«, naar det bruges om Sønderjyderne i national Mening. 1909 faar han den tyske Forening for Nordslesvig til at bede det statistiske Kontor i Berlin om ved fremtidige Folketællinger at skelne mellem »Danske« og »Jyder«, altsaa med et Pennestrøg at ophæve Danskhedens i 1000 Aar anerkendte Nationalenhed. 1913, paa Stormmødet i Flensborg, erklærer Rektor R e u t e r fra Lübeck, at den danske Videnskab mod bedre Vidende af politiske Grunde annekterer Sønderjyderne som danske. Hele dette ondsindede Felttog fik jeg slaaet ned ved de tolv tyske Sprogmands Erklæring i 1914: »Om Vestjyskensk Danskhed er der ingen Strid mellem tysk og dansk Videnskab«. (Sønderjysk er jo en Underafdeling under Vestjysk).

Den nyeste Fase har vi i de allersidste Aar, særlig i Prof. O. S c h e e l s (anonymt udgivne) Skrift »Schleswig-urdänisches Land?« Scheel er ikke saa radikal som Jacob Grimm og A. Sach. Han har, som Følge af mine Indlæg, opgivet den Paa-stand, at det gamle Jylland tilhørte en »vestgermansk« Nationalitet. Han nægter ikke, at Sønderjysk er dansk. Men han nægter, at Sønderjylland nogensinde er blevet gjort saa dansk, som Øerne var, og som Nørrejylland blev. — Den scheelske Stridsfase er endnu uafsluttet; han har haardnakket tiet til mine talrige Imødegaaelser.*) Vi kan endnu ikke se, hvad Striden vil føre til. Men det er interessant og lønnende at se den som Fortsættelse af de tidligere, fantastisk overdrevne og slet underbyggede Annexionismer. Nu er Fremstødet ikke mere saa umætteligt, men søger til Gengæld en bedre videnskabelig Grundvold. Saadanne Foreteelser burde ikke ignoreres i en Sønderjyllands-Historie. Det gælder om, at dansk Videnskab staar paa Vagt paa hver eneste Front, hvorfra der kan ventes Angreb.

Eskjær, 28. April.

G u d m u n d S c h ü t t e.

*) En udførlig Kritik af Scheels Skrift har jeg givet i »Sønderjysk Maanedsskrift«, Oktober.